

Deja, lietuviško rašto pradininkų teiginius patvirtinančių margučių iš XVI a. nėra išlikę. Kiaušiniai – labai trapūs. Be to, niekam tada ir į galvą nešaudavo idėja saugoti margutį ilgiau nei metus.

Manoma, kad pirmieji margučiai buvo vienspalviai. Juoda spalva simbolizavo motiną žemę, augmeniją. Raudona – sėkmingą visko pradžia, geltona ir rusva – pribrendusius javus. Žalia – pavasario augmenija, mėlyna – dangų, nešantį palaimą pasėliams.

Reiktu pastebėti, kad krikščionys pradžioje bande drausti marginti kiaušinius, tačiau tai jiems nepasisėkė ir kaip dauguma senųjų švenčių jiems teliko pritaikyti sau pavadinat tai kaip Kristaus prisikėlimu.

APIE KĄ KALBA MARGUČIŲ RAŠTAI

Iš vienos kiaušinio pusės
Žemė motina išėjo,
Iš kitos kiaušinio pusės -
Mėlynas padangių skliautas;
Iš dalies geltono trynio
Saulė šviečianti pakilo,
O iš baltymo padangėj
Pilnas mėnuo pasirodė.
Iš margos kiaušinio luobos
Aukštos žvaigždės pasidarė.

(J. Marcinkevičiaus vertimas)

Taip dainuojama mūsų kaimynų suomių „Kalevalos“ epe. Velykos - viena iš gražiausių pavasario kalendorinių švenčių Lietuvoje. Ši šventė turi galias, įkūnijančias senojo lietuvių tikėjimo ir katalikybės tradicijas. Velykos - kilnojama šventė, švenčiama pirmąjį mėnulio pilnaties sekmadienį po pavasario lygiadienio. Velykos mūsų protėvių buvo švenčiama kaip gamtos atbudimo šventė.

Atėjus krikščionybei, ši šventė sutapatinta su Kristaus prisikėlimu. VELYKOS - gamtos atbudimo, pavasario džiaugsmo ir linksmybių šventė. Velykų atributas - margučiai - vieni gražiausių ir trapiusių meno dirbinių, savotiška taikomosios dekoratyvinės dailės rūšis.

Margučių dažymas jungia tapybos ir grafikos elementus. Daugelyje pasaulio tautų, taip pat ir Lietuvoje, margučiai buvo gamtos pabudimo, gyvybės, derlingumo simboliai, o krikščionybės laikais - Kristaus prisikėlimo, žmogaus dvasinio atgimimo simboliai.

Mūsų protėviams paukštis buvo labai svarbus, jis skelbdavo pavasarį, ir kartu išgelbėdavo nuo šalčio ir bado, todėl paukštis buvo sudievinatas.

Viena iš svarbiausių dievybių buvo deivė Paukštė, ji valdo visus paukščius, todėl pirmąjį margutį reikia paaukoti jai. Kiaušinis buvo dažomas raudona spalva (aukos spalva) ir pažymimas Paukštės deivės ženklu - pėdute (tai vienas seniausių ornamentų).

Margučių raštuose atrasime buvusių tolimoje praeityje prasmingų geometrinių ženklų ir simbolių. Senovėje žmogus, įgijęs žinių apie jį supantį pasaulį bei gamtoje vykstančius reiškinius, stengdavosi šias žinias perteikti savo vaikams. Nesant rašto, tai buvo galima padaryti įvairiomis meno formomis: grafiškai, raštu ar balsu ir pan. Todėl svarbus tampa simbolis - daiktinis, vaizdinis ar garsinis ženklas, perteikiantis kokią nors sąvoką ar idėją, turintis tradicinę reikšmę.

Nors margučių raštus tobulino ne viena karta, juose išliko pirmapradis gaivumas, nors gal kiek ir prisimiršo pirmapradė simbolio prasmė. Juk margindami margučius atkartojame tai, ką matėme vaikystėje iš savo tėvų, senelių.

Margutis koku nors ornamentu (dažnai paukščio pėdutėmis) dailinamas pusiau. Tai tarsi laiko juosta,

nes diena keičia dieną, mėnesis mėnesį, o metai metus - tai besikartojantis ciklas. Viršutinė margučio

dalis - tai dangus, o apačioje žemė, požemis, marios. Viena margučio dalis šviesioji - tai diena, kita - naktis. Margučio dalijimą į dieną ir naktį patvirtina ir paprotys pirmąją Velykų dieną daužti tik smailųjį kiaušinio galą, antrąją dieną - bukąjį.

Padalijus margutį jo šonuose piešiami ar skutinėjami didesni simboliai.

Saulės simboliai - apskritimas, skritulys, kartais apsuptas spindulių. Apskritimas įkūnija amžiną gyvenimą, besisukantį gyvybės ratą. Apskritimas „lūžo“ ir virto svastika - vienu seniausių ženklų. Svastika - saulės judėjimo, šviesos, įskuto pasaulio simbolis, besisukanti saulė, keliaujanti dangumi. Šis simbolis žinomas visiems indoeuropiečiams. Senovės Indijoje svastika buvo sėkmės ir klestėjimo simbolis. Lietuvių kalboje yra nemažai giminiškų žodžių su žodžiu svastika: švęsti, švaistyti, pašvaistė. „Svasti“ sanskrito kalba reiškia laimę. Baltai ši ornamentą siejo su laime, šviesa ir gėriu. Apskritimas gali virsti ir segmentinė žvaigžde (šešiakampe žvaigžde) - saulės simbolis, skaičius šeši simbolizuoja pasaulio sandarą: šiaurė, pietūs, rytai, vakarai, žemė ir dangus. Apskritimas su stipiniais (rato simbolis) padeda kovoti su blogiu ir piktosiomis dvasiomis, tačiau pritraukia Perkūną.

Pasaulio medžio simbolis - pasaulio medis (dar vadinamas kosminiu arba gyvybės medžiu), būdingas daugelio pasaulio tautų. Pasaulio medis jungia atskiras pasaulio dalis į visumą: medžio viršuje - dangaus šviesuliai, kamienas - žemė, šaknys - požemis. Pasaulio medis gali būti vaizduojamas įvairių augalų motyvais.

Rombas - Aktyvumo simbolis. Romas su taškeliu viduje simbolizuoja vaisingumą.

Taško simbolis - simbolizuoja visa ko pradžia, kilmę. Dantyti ir taškuoti ratai, supantys saulę, simbolizuoja žemę, suartą, įdirbtą dirvą. Suartos dirvos simbolis - dievaitės Žemynos ženklas. Besisukantis spirale simbolizuoja vandenį arba teliūskuojančias marias

Dvi persikertančios linijos (pliuso ženklas) simbolizuoja keturis metų laikus arba keturias mėnulio fazes. Mėnulis buvo augmenijos globėjas, laiko dievaitis.

Stilizuota raidė S yra žalčio arba gyvatės ženklas - gyvybės, energijos ir nemirtingumo simbolis, tikima, kad šis simbolis suteikia stiprybę. Žaltys gali būti papuoštas pėdutėmis ir saulės karūna.

Korys - deivės Austėjos, o eglutės raštas -deivės Laimės (Laimos) simboliai.

Kryžius - magiškas ir religinis ugnies simbolis.

Trikampis (ar jų eilė) simbolizuoja vandenį, lietu, žaibą, derlių.

Lietuvos muziejuose yra sukauptos trys nemenkos margučių kolekcijos, siekiančios dar XIX amžių:

T. Daugirdo rinkinys M. K Čiurlionio dailės muziejuje.,

B. Budraičio kolekcija Vytauto Didžiojo karo muziejuje ir Mokslo draugijos rinkinys Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Pažvelkime atidžiau į margučius ir pabandykime išvelgti kitados ženkluose ir simboliuose užkoduotą

mintį apie supantį ir suvokiamą pasaulį.

A.JASIŪNIENĖ